

Ropovod ako sito či „nezvestné“ vrty. Škandál Shell so znečistením sa prehlbuje

31.7.2026 - | Amnesty International Slovensko

Spoločnosť Shell musí prebrať zodpovednosť za desaťročia znečisťovania delty Nigeru. Interné firemné dokumenty odhalili porušovanie vlastných pravidiel, zanedbanú infraštruktúru a nevyriešené náklady na sanáciu územia.

Hrozí, že účet za ekologické škody napokon zaplatia samotné zasiahnuté komunity. Uviedla to v novej správe koalícia ľudskoprávných a environmentálnych organizácií vrátane Amnesty International.

Správa *Nigéria: Čo sa skrýva pod povrchom* analyzuje interné e-maily, audity, prezentácie a dôverné hodnotenia spoločnosti Shell. Zverejnené počas súdnych konaní v Spojenom kráľovstve. Dokumenty odhaľujú omnoho rozsiahlejší škandál v oblasti ľudských práv, než bolo doteraz známe.

Hoci Shell svoje aktivity prezentoval ako zodpovedajúce globálnym štandardom, interné materiály poukazujú na obavy nigérijskej armády. Obávajú sa z možnej spoluúčasti spoločnosti na krádežiach ropy podozrenia zo spolupráce zamestnancov a dodávateľov s páchatelmi, výnimky z bezpečnostných pravidiel, dlhodobé zanedbávanie známych rizík súvisiacich so spojmi potrubia, chýbajúce údaje o vrtoch, nedostatočné systémy na odhaľovanie únikov a chybné monitorovanie ropných havárií.

Spoločnosť Shell vedela o rizikách starnúcej a netesniacej infraštruktúry vrátane starého ropovodu. Ten v interných dokumentoch označovali za „sito“, no napriek tomu ho neprestali používať a ropu doň naďalej nechali prúdiť.

Neskôr sa spoločnosť rozhodla predať svoje aktíva na pevnine. A to namiesto toho, aby znášala obrovské náklady na sanáciu a vyradenie infraštruktúry z prevádzky. Interný odhad týchto nákladov dosiahol 10,9 miliardy amerických dolárov. V ďalšej internej prezentácii sa uvádza, že znečistenie poškodilo približne 375 km² mangrovových lesov.

„Shell sa zaväzuje konať čestne,“ tvrdia

Amnesty International zaslala spoločnosti Shell 3. júla 2026 svoje zistenia týkajúce sa uniknutých dokumentov. Spoločnosť vo svojej odpovedi uviedla: *„Charakteristika a vykreslenie spoločnosti Shell vo vašom liste nezodpovedajú tomu, ako sa vnímame. Shell sa zaväzuje konať čestne, s integritou a rešpektom voči ľuďom a podnikat' eticky a transparentne.“*

Podľa spoločnosti zistenia nezohľadňujú „náročné prevádzkové prostredie v delte Nigeru v danom období“. Plné znenie odpovede je súčasťou správy.

„Shell dlhé roky pripisoval znečistenie delty Nigeru krádežiam ropy a sabotáži. Tieto dokumenty však búrajú múr argumentov a popierania. Tými sa Shell zaštitoval pred obvineniami. Vyvolávajú vážne pochybnosti o tom, čo spoločnosť vedela, čo vedome umožnila a či sa následne nepokúsila uniknúť zodpovednosti za svoju toxickú minulosť,“ povedal riaditeľ Amnesty International Nigéria, Isa Sanusi.

„Škandalózne teda neboli len nelegálne odbery ropy či jej krádeže. Skutočným škandalom je to, že Shell uprednostnil zisk pred ľudskými právami. Pre spoločnosť bolo prijateľné spôsobovať v Nigérii ďalšie environmentálne škody, aké by sa inde vo svete netolerovali. Jej vlastné dokumenty dnes

spochybňujú roky verejného popierania,” upresnil Isa Sanusi.

Správu zverejnila Amnesty International spolu s organizáciami The Corner House, Hawkmoth, HEDA Resource Centre, Kebetkache Women Development & Resource Centre, Miideekor Environmental Development Initiative (MEDI), Recommon a Social Action.

Pre zasiahnuté komunity zistenia potvrdzujú to, na čo upozorňujú už desaťročia. Znečistenie ropou poškodilo ich vodné zdroje, poľnohospodársku pôdu, rybolov, zdravie aj živobytie. Spoločnosti medzitým naďalej profitovali a odmietali prevziať zodpovednosť.

„Shell nesmie dostať príležitosť vyťažiť ropu, vziať si zisky a zanechať po sebe znečistenie. Komunity v delte Nigeru si zaslúžia poznať pravdu, majú právo na spravodlivosť, sanáciu územia a úplnú nápravu,” povedal predseda organizácie HEDA Resource Centre, Olanrewaju Suraju.

Obavy z podielu na krádežiach ropy, porušovania pravidiel a zanedbanej infraštruktúry

Dokumenty ukazujú, že aj keď spoločnosť Shell verejne obviňovala z krádeží ropy zločinecké skupiny, jej vedenie ponechávalo nelegálne kohútiky na odber ropy na potrubí. Ich odstránenie by si totižto vyžadovalo „významnú odstávku systému“, teda dočasné zastavenie ziskových tokov ropy.

Jeden z vysokopostavených manažérov v roku 2013 napísal, že nigérijské bezpečnostné zložky obvinili Shell zo „spoluúčasti“ na krádežiach ropy, pretože spoločnosť „neodstraňuje miesta nelegálnych odberov“. Interná firemná prezentácia z toho istého roku sa pýtala: „Sme pripravení pokračovať v ťažbe, keď VIEME, že dôjde k ďalším environmentálnym škodám?“

Správa tiež odhaľuje, že Shell udelil svojej nigérijskej dcérskej spoločnosti Shell Petroleum Development Company (SPDC) výnimky z kľúčových prvkov vlastných globálnych štandardov bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. A to aby mohla pokračovať v prevádzke poškodených ropovodov aj v prípadoch, keď to podľa interných pravidiel nebolo bezpečné. Zdá sa, že jeden z vysokopostavených predstaviteľov spoločnosti Shell uznal, že takýto prístup by sa v iných častiach sveta netoleroval.

Interné dokumenty navyše ukazujú, že vedenie Shell podozrievalo vlastných zamestnancov a dodávateľov zo spoluúčasti na krádežiach ropy. Jeden z e-mailov upozorňoval, že „musíme vychádzať z predpokladu, že osoby vykonávajúce nelegálne odbery majú dobrý prístup k údajom o plánovaní SPDC.“

Interné audity odhalili ďalšie vážne nedostatky v správe ropovodov spoločnosti Shell. Patrili medzi ne výrazný sklz v údržbe, slabé systémy dohľadu aj nepresná evidencia svoriek na potrubiach. Shell totiž umožnil, aby sa svorky pôvodne určené ako dočasné opravy stali trvalým riešením na netesniacich ropovodoch. V evidencii bolo viac ako 1 600 svoriek vrátane starších, o ktorých nie je známe, kde sa nachádzajú.

Technické hodnotenie z roku 2012 zároveň zistilo, že potrubia spoločnosti SPDC sa mali vymieňať každých 15 rokov. Tento postup sa však podľa hodnotenia „nedodržiaval“ a spoločnosť vykonávala iba „údržbu po poruchách“.

„Nezvestné“ ropné vrty, nedostatočné a chybné monitorovanie únikov

Interná správa adresovaná v roku 2014 vtedajšiemu generálnemu riaditeľovi Shell uvádza, že „stovky“ pevninských vrtov spoločnosti SPDC buď chýbali v elektronickom systéme evidencie vrtov,

alebo nebolo možné overiť ich stav. Spoločnosť následne spustila tzv. „kampaň na hľadanie vrtov“, počas ktorej identifikovala 750 omeškaných údržbových zásahov. Aj tieto zistenia prispeli k tomu, že audit spoločnosti získal hodnotenie „neuspokojivý“.

Správa z roku 2013 tiež ukázala, že ropovody SPDC nemali systém monitorovania v reálnom čase, hoci rýchle odhalenie únikov a obmedzenie rozsahu kontaminácie sú základom pri celkovom znižovaní znečistenia. Bez takéhoto monitorovania sa mohlo stať, že spoločnosť evidovala len veľké havárie, kým ostatné úniky jej pozornosti unikali.

„Spoločnosť vyrábajúca fosílna palivá, ktorá nedokázala overiť polohu ani technický stav stoviek vrtov a svoriek na potrubiach a nemala účinný systém na odhaľovanie únikov, nemôže dôveryhodne tvrdiť, že mala znečistenie pod kontrolou. Shell musí prestať odvádzať pozornosť od vlastnej zodpovednosti,“ povedala Dr. Emem Okon z organizácie Kebetkache Women Development & Resource Centre, nigérijskej organizácie presadzujúcej práva žien a environmentálnu spravodlivosť.

Tvrdenie spoločnosti Shell, že väčšinu znečistenia spôsobovali krádeže ropy, oslabujú aj jej vlastné dokumenty. Vyplýva z nich, že zamestnanci nemali potrebné vybavenie ani postupy na spoľahlivé určenie, či úniky spôsobila korózia alebo zásah tretej strany. Je to dôležité preto, že hoci spoločnosti musia odstrániť následky únikov bez ohľadu na ich príčinu, podľa nigérijských zákonov majú zasiahnuté komunity nárok na odškodnenie len vtedy, ak sa únik klasifikuje ako prevádzkové zlyhanie, nie ako sabotáž alebo krádež.

„Pre komunity, ktoré sa domáhajú spravodlivosti, mohlo chybné monitorovanie únikov zo strany spoločnosti Shell znamenať rozdiel medzi odškodnením a neposkytnutím pomoci,“ povedal Celestine AkpoBari z organizácie MEDI, ktorá sa v nadväznosti na hnutie ogonských komunít zasadzuje za obnovu životného prostredia a spravodlivosť.

Ropovod označovaný ako „sito“ zostal plný ropy

Správa tiež zistila, že Shell po výmene starého ropovodu Nembe Creek Trunk Line v roku 2010 nezabezpečil jeho riadne vyradenie z prevádzky. Interný e-mail z roku 2014 uvádza, že približne 80 kilometrov starého potrubia bolo stále naplnených stojacou ropou.

Od roku 2010 na ňom došlo k šiestim prevádzkovým únikom a potrubie nebolo možné odpojiť pre rozpočtové obmedzenia.

V e-maile sa o tomto ropovode písalo ako o „site“, s upozornením, že bez okamžitých opatrení budú nasledovať ďalšie úniky. Odpoveď spoločnosti podľa všetkého potvrdila, že potrubie neodpojili najmä z finančných dôvodov. Hoci si vedenie uvedomovalo potrebu konať s cieľom obmedziť environmentálne škody a právnu zodpovednosť.

„Shell vedel, že zo starej infraštruktúry uniká ropa a treba ju odpojiť. Dokumenty však naznačujú, že potrebné kroky odkladal kvôli ich cene. Miestne komunity nikdy nemali byť nútené žiť so znečistením len preto, že spoločnosť nechcela zaplatiť za odstránenie škôd, ktoré sama spôsobila,“ povedal spoluzakladateľ organizácie Hawkmoth, Simon Taylor.

Predaj aktív a nevynaložené náklady na vyradenie infraštruktúry

Interná správa zaslaná vtedajšiemu generálnemu riaditeľovi spoločnosti Shell v roku 2014 odhadovala, že vyradenie všetkých existujúcich aktív spoločnosti SPDC z prevádzky môže trvať desaťročia. Môže stať 10,9 miliardy amerických dolárov, čo by dnes predstavovalo približne 14 miliárd dolárov. Tento odhad zrejme nezahrňal náklady na sanáciu znečistenia.

Ďalšia interná prezentácia o minulých únikoch ropy identifikovala 375 km² zasiahnutých mangrovových lesov. Kládla otázku, či má spoločnosť Shell „chuť“ tento problém riešiť.

Následne v roku 2025 spoločnosť Shell predala spoločnosť SPDC firme Renaissance Africa Energy, a to aj napriek obavám o jej kapacity a obmedzeným verejne dostupným informáciám o jej finančnom stave. Na financovanie samotnej kúpy si pritom Renaissance Africa Energy potrebovala vziať od spoločnosti Shell zabezpečené úvery až do výšky 1,2 miliardy dolárov.

„Predaj aktív spoločnosti Shell sa nesmie stať cestou, ako uniknúť firemnej zodpovednosti. Po desaťročiach ziskov z ropy v delte Nigeru nesmie Shell preniesť riziká starnúcej infraštruktúry a dedičstvo znečistenia na miestne komunity ani na kupujúceho, o ktorého schopnosti zvládnuť tieto záväzky vládu vážne pochybnosti. Spoločnosť musí niesť svoj spravodlivý podiel na nákladoch bez ohľadu na to, či má alebo nemá ‚chuť‘ niesť zodpovednosť,“ povedal riaditeľ organizácie Social Action, Isaac Osuoka.

Sanácia, náprava a reforma

Amnesty International a partnerské organizácie vyzývajú nigérijské úrady, aby zásadne reformovali dohľad nad ropným priemyslom. Mali by zaviesť povinné a verejne prístupné audity všetkej prevádzkovej aj vyradenej infraštruktúry. Zároveň by mali vytvoriť dostatočne financovaný fond na sanáciu delty Nigeru.

„Shell patrí medzi najväčšie svetové spoločnosti vo vlastníctve súkromných investorov vyrábajúce fosílna palivá. Jeho interné dokumenty sú teraz voľne dostupné. Otázkou zostáva, či na ne vlády zareagujú,“ povedal Isa Sanusi.

„Okrem toho, že Nigérijčanky a Nigérijčania žijú v prostredí s neprijateľným ropným znečistením, čelia aj extrémnym horúčavám, smrtiacim povodňami a ďalším prejavom extrémneho počasia. A tie súvisia s globálnym otepľovaním, ktoré spôsobilo používanie hlavného produktu spoločnosti Shell – fosílnych palív. Nigéria musí reformovať dohľad nad ropným priemyslom. Orgány Spojeného kráľovstva a Holandska musia zároveň preskúmať, či Shell neuvádzal do omylu akcionárov, regulačné orgány a zasiahnuté komunity, keď ich informoval o stave svojich prevádzok a záväzkov. Shell sa musí prestať skrývať za predaj aktív, zverejniť pravdu, financovať sanáciu a nápravu škôd a zabezpečiť, aby sa zasiahnuté komunity konečne dočkali spravodlivosti,“ zdôraznil Isa Sanusi.

Kontext situácie

V roku 2015 podali komunity Ogale a Bille na súdoch v Spojenom kráľovstve žalobu proti spoločnostiam Shell Plc a SPDC pre rozsiahle znečistenie ropou. Pojednávanie vo veci komunity Bille je naplánované na marec 2027.

Správa Nigéria: Čo sa skrýva pod povrchom analyzuje dokumenty spoločnosti Shell z rokov 2008 až 2014. Súčasťou je 27 cenzurovaných dokumentov zverejnených v apríli 2026. A to po tom, ako organizácie Hawkmoth, HEDA Resource Centre a Oil Change International – UK požiadali o ich zverejnenie vo verejnom záujme. Správa vychádza aj z ďalších informácií obsiahnutých v súdnom podaní z mája 2026.

<https://www.amnesty.sk/ropovod-ako-sito-ci-nezvestne-vrty-skandal-shell-so-znečistenim-sa-prehlbuje>